

مقایسه انسجام، سبک فرزند پروری مقتدرانه، تعامل و ارتباط عاطفی در خانواده‌های جوانان زندانی و غیر زندانی (صفحات ۱۰۹ تا ۱۳۲)

DOR:20.1001.1.17358663.1399.15.2.5.5

نوع مقاله: پژوهشی

شهلا انزلیچی^۱ * علی اکبر سیف^۲ * مهرداد نوابخش^۳ * هادی بهرامی^۴

پذیرش: ۹۹/۰۴/۱۵

دریافت: ۹۸/۰۲/۱۰

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی انسجام، سبک فرزندپروری مقتدرانه، تعامل و ارتباط عاطفی در خانواده جوانان زندانی و غیر زندانی بود. بدین منظور در یک پژوهش توصیفی، از جامعه‌ی آماری مشتمل بر تمامی پسران ۱۹ تا ۲۵ ساله‌ی مقیم در ندامتگاه شهر اراک تعداد ۴۵ نفر به همراه والدینشان به روش در دسترس انتخاب و ۴۵ نفر از پسران مشغول به تحصیل که سابقه‌ی تخلف انضباطی نداشتند به همراه والدینشان با آن‌ها هم‌تا شدند. ابزار اندازه‌گیری در پژوهش حاضر پرسشنامه‌های جمعیت‌شناختی، اقتدار والدین، انسجام خانواده و مصاحبه ساختارمند ویژه والدین بود. داده‌های به دست آمده با استفاده از آزمون تحلیل واریانس چند متغیره و یکراهه (ANOVA) تحلیل شد. نتایج نشان داد که در خانواده‌های زندانی به طور معناداری انسجام خانواده، استفاده از سبک فرزند پروری مقتدرانه، تعامل و ارتباط عاطفی کمتر از خانواده‌های غیرزندان است. علاوه بر این در هر دو گروه بین انسجام خانواده و سبک فرزند پروری مقتدرانه رابطه مثبت وجود داشت.

کلیدواژه‌ها: انسجام خانواده، سبک فرزندپروری، تعامل خانواده، ارتباط عاطفی خانواده، جوانان زندانی.

۱. دانش‌آموخته دکتری تخصصی روان‌شناسی تربیتی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

Sh-anzalichi@iau-arak.ac.ir

Aa.sai.f.psy@gmail.com

۲. استاد روان‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۳. استاد جامعه‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۴. استاد روانشناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۱- بیان مسئله

کارکرد اصلی واحد خانواده، ایجاد موقعیتی برای رشد اجتماعی، روانی و زیستی و بقای اعضای خانواده است. براساس مبانی نظری، رشد و شکل‌گیری شخصیت و پدیده‌های تحولی از کودکی تا نوجوانی و جوانی به عوامل متعددی وابسته است. در پی درک و تأثیر محیط بر یادگیری، در سال‌های اخیر مطالعه تعامل خانواده و عوامل موجود در آن بر انگیزش، یادگیری و پیشرفت تحصیلی فرزندان افزایش یافته است (گزنالس و همکاران، ۲۰۰۵؛ اسپرا، ۲۰۰۵؛ به نقل گوندیا و اردن، ۲۰۰۶: ۵). بیشترین تحقیقات انجام شده در این زمینه بر موضوع سبک‌های فرزندپروری والدین و مشارکت والدین متمرکز است (گوندیا و اردن، ۲۰۰۶؛ گوندیا و همکاران، ۲۰۰۷، به نقل زارع و سامانی، ۱۳۸۷).

روش‌های گوناگونی برای طبقه‌بندی فعالیت‌های مرتبط با فرزندپروری والدین در خانواده ارائه شده است. بامریند رفتارهای فرزند پروری را در سه گروه مستبدانه، مقتدرانه، و سهل‌گیرانه طبقه‌بندی کرد (بامریند^۱، ۱۹۷۱، به نقل وایلن و استیوارت - براون^۲، ۲۰۰۸) و متعاقب آن، نوعی سبک فرزندپروری غیردرگیر نیز پدیدار گشت (پاکت و همکاران، ۲۰۰۰، وایلن و استیوارت - براون، ۲۰۰۸).

نتایج حاصل از بررسی‌های انجام گرفته در قالب شیوه‌های چهارگانه فرزندپروری (ویس و شوارتز، ۱۹۹۶، به نقل از تری^۳، ۲۰۰۴) حاکی از نقش تعیین‌کننده شیوه‌های فرزندپروری در تقویت یا تضعیف خروجی‌های رفتار قابل قبول در فرزندان بود. در مطالعات صورت گرفته، فرزندپروری مقتدرانه با خروجی‌های مثبت رفتاری، از جمله افزایش قابلیت‌ها، استقلال و عزت‌نفس، و نیز بهبود مهارت‌های حل مشکل و عملکرد تحصیلی، افزایش خود-اتکایی، کاهش کجروی و ارتقاء روابط با هم‌تایان مرتبط دانسته شده است (بارنس، ۲۰۰۲؛ بامریند، ۱۹۹۱b؛ بیستریسکی^۴، ۲۰۰۰؛ لیندر، هدرینگتن، وریس، ۱۹۹۹؛ لومیو، ۱۹۹۹؛ پتیو و گامینگز، ۲۰۰۰؛ اشتاینبرگ، دارلینگ، و

¹ Gondia & Urdan

² Baumrind

³ Waylen & Stewart-Brown

⁴ Terry

⁵ Bystritsky, M.

فلچر، ۱۹۹۵، به نقل تری، ۲۰۰۴).

به طور کلی محیط خانواده، ویژگی‌هایی همانند میزان اتخاذ قوانین برای مدیریت خانواده، قدرت تصمیم‌گیری اعضای خانواده، میزان توجه اعضاء خانواده، سلامت عمومی و نوع تعاملات آن و توجه اعضای خانواده به ارزش‌های اخلاقی، اجتماعی و فرهنگی را در بر می‌گیرد (موس و موس^۱، ۱۹۷۶).

روابط گرم و حمایت‌گراانه والد - فرزند ارتقاء عملکرد شناختی، رفتاری و عاطفی فرزند را در پی دارد (بردلی و کالدول، ۱۹۹۵^۲؛ آترابا - پوریا و پایک، ۲۰۰۵^۳؛ باربر و همکاران، ۲۰۰۵^۴؛ دالیر و وینرآوب، ۲۰۰۵^۵؛ و سیمَن و همکاران، ۲۰۰۵^۶، به نقل وایلن و استیوارت - براون، ۲۰۰۸). در حالی که روابط سرد، غیردلسوزانه یا مسامحه‌کارانه، ریسک بروز مشکلات عاطفی و رفتاری را در دوران کودکی و نوجوانی افزایش می‌دهد (رپتی و همکاران، ۲۰۰۲^۷، به نقل وایلن و استیوارت - براون، ۲۰۰۸).

علاوه بر این، امنیت عاطفی در خانواده باعث می‌شود انسان در جامعه مدارا با ناکامی را یاد بگیرد و تسلیم ناکامی نشود. زمینه‌های بسیار زیاد و متنوع برای بروز تعارض والدین و نوجوانان وجود دارد، اما اگر این تعارض‌ها با احساس خصومت و خشونت در خانواده همراه نباشد خیلی نگران‌کننده نیست، یعنی والدینی که در زمینه‌های مختلف با فرزندان خود اختلاف عقیده دارند، اگر فرزندان خود را بپذیرند و با آنها رابطه صمیمی داشته باشند این اختلاف آثار مخربی در پی نخواهد داشت (شک^۸، ۲۰۰۱).

در این راستا، مطالعات بسیاری به بررسی وضعیت خانوادگی و روابط حاکم بر آن در نوجوانان بزهکار پرداخته‌اند که از این میان می‌توان به پژوهش‌های اقدسی، نجفی، اسماعیلی، پناه علی و محمدی (۱۳۹۰)، بورک^۹ (۲۰۰۳)، راجکین و همکاران^{۱۰} (۲۰۰۰)، به نقل از شریفی، ۱۳۸۳، زیوکین و همکاران^{۱۱} (۲۰۱۰)، سامانی و بهمنش (۱۳۸۹)، شجاعی (۱۳۸۴)، فضلی (۱۳۸۹)، قدیمی (۱۳۹۰)، کرنر و فیتزپاتریک^{۱۲} (۲۰۰۲) و

¹ Moos

² Bradley & Caldwell

³ Shek

⁴ Burke

⁵ Rochkin

⁶ Xiuqin

⁷ Koerner & Fitzpatrick,

لای^۱ (۲۰۱۱)، اشاره کرد که همگی نشان داده اند در خانواده های نابسامان انسجام و سبک مقتدرانه کمتر، و گرایش و ارتکاب نوجوانان به بزهکاری بیشتر است. محیط خانواده، عامل مهمی در تامین نیازهای روانی اعضای خانواده به ویژه همسران است. این عامل در بروز اختلالات نقش مهمی دارد. علاوه بر نقش مستقل محیط خانواده در آسیب شناسی اختلالات روانی، نقش مهمی در نحوه تاثیر سایر عوامل سبب شناختی دارد (سینک، ۲۰۱۵).

انسجام، به عنوان یکی از ساختارهای پر نفوذ خانواده، شامل احساس همبستگی، پیوند و تعهد عاطفی است که اعضای یک خانواده نسبت به هم دارند (السون^۲، ۱۹۹۹؛ لینگرن^۳، ۲۰۰۳، به نقل زارع و سامانی، ۱۳۸۷) لینگرن انسجام را به صورت احساس نزدیکی عاطفی با افراد دیگر تعریف می کند؛ از نظر او دو کیفیت مربوط به انسجام در خانواده، مشتمل بر تعهد و وقت گذراندن با هم است. منظور از تعهد، میل به صرف وقت و انرژی در فعالیت‌های خانواده و همچنین ممانعت از تأثیر منفی عواملی چون مسائل شغلی در آن می‌باشد و بعد دیگر انسجام وقت گذاشتن و با هم بودن در بین اعضای خانواده است.

در نظریه سیستمی خانواده، به خانواده به صورت یک کل که از بخش های مرتبط به هم تشکیل یافته نگریسته می شود. در نگاه سیستمی به خانواده، هر بخش بر بخش های دیگر تاثیر گذاشته و از آن ها تأثیری پذیرد (کلین و وایت، ۱۹۹۶، به نقل سیگلن، ۱۹۹۹). السون (۱۹۹۹) نیز با نگاهی سیستمی به خانواده به معرفی سه بعد انسجام، انعطاف پذیری و ارتباطات در الگوی مدور ترکیبی خود می پردازد.

موضوع مهم دیگری که در رابطه با خانواده و ابعاد آن مطرح می شود، شیوه های فرزندپروری است که به روش هایی اطلاق می شود که والدین برای تربیت فرزندان خود به کار می گیرند و بیانگر نگرش هایی است که آن ها نسبت به فرزندان خود دارند، و همچنین شامل معیارها و قوانینی است که برای فرزندان خویش وضع می کنند (نیکویی، ۱۳۸۷). بامریند (۱۹۹۱) اظهار داشت که سبک فرزندپروری مقتدرانه، با ترکیبی از کنترل

¹ Lai

² Olson

³ Lingern

بالا، حمایت هیجانی بیشتر، سطح مناسب استقلال، و روابط دوسویه بین والدین و کودک، شناسایی می شود. بر پایه ی پژوهش های انجام شده، این سبک فرزندپروری با پیامدهای تحولی مثبت همچون پیشرفت تحصیلی بیشتر، اتکاء به خود بالاتر، کج رفتاری کمتر و روابط بهتر با همتایان رابطه دارد (استینبرگ و همکاران، ۱۹۹۵). والدین مقتدر، هم پذیرنده و هم پاسخ دهنده هستند. آنها کودکان را کنترل می کنند و مقررات واضحی برای رفتارهای کودکان وضع می کنند. آنها قاطع هستند، ولی سخت گیر نیستند. روش های انضباطی شان بیشتر حمایتی است تا این که تنبیهی باشد (بامریند، به نقل دارلینگ، ۱۹۹۹). در مقابل، کودکانی که تحت سلطه والدین مستبد پرورش یابند دچار عقده ی حقارت می شوند، زیرا برای هدایت زندگی خود عمیقاً احساس ناتوانی می کنند. آنها در کودکی احساس عجز کرده اند، لذا از تکالیف اساسی زندگی دوری می جویند و به اهداف ویرانگر روی می آورند. این افراد در نوجوانی و بزرگسالی معمولاً سبک زندگی پرخاشجویانه ای را پرورش می دهند که فعالانه با یورش بردن به جامعه ای که این قدر سرد و ظالم به نظر می رسد، برتری را می جویند (پروچسکا، ترجمه سید-محمدی، ۱۳۸۵). پژوهش ها موید این است که محیط نامساعد خانوادگی یکی از عوامل اصلی در پیش بینی بزهکاری محسوب می شود (کایرکاس و بائر، ۲۰۱۳). فرزندان والدینی که به زندگی زناشویی خود با طلاق خاتمه می دهند، معمولاً دارای سطوح بالاتر افسردگی هستند و حضور پررنگ تری در رفتارهای ضد اجتماعی دارند (آمار کانادا، ۲۰۰۵). همچنین هاپاسالو و مویلانن (۲۰۰۴) با استفاده از هر دو منبع داده های خودسنجی و گزارش های رسمی به تبیین امکان پیش بینی رفتار مجرمانه بزرگسالی در زندانیان نوجوان براساس بدرفتاری با فرزند پرداختند. آنها پس از تجزیه و تحلیل شرایط ۸۹ زندانی مرد، مشخص نمودند که بدرفتاری و بی توجهی جسمی، روان شناختی و عاطفی در زمان کودکی حاوی اطلاعات معناداری در پیش بینی و تبیین جرم و جنایت هستند.

اینک با توجه به نتایج به دست آمده از مطالعات و پژوهش های انجام شده، پژوهشگران در این فرایند تحقیقی در جستجوی یافتن پاسخی برای این سوال هستند که: آیا بین خانواده های جوانان زندانی و غیرزندانی از لحاظ انسجام خانواده، سبک فرزندپروری مقتدرانه، و تعامل و ارتباط عاطفی تفاوت وجود دارد؟

مقایسه انسجام، سبک فرزندپروری مقتدرانه، تعامل و ارتباط عاطفی در خانواده‌های .....
.....

در الگوهای نظری جدید از سبک‌های فرزند پروری، به ابعاد و مولفه‌های این سبک‌ها توجه ویژه‌ای گردیده است. بر اساس این پژوهش‌ها، سبک فرزندپروری مقتدر شامل ابعاد گرمی و حمایت‌گری، خودتنظیمی و خودمختاری است. سبک فرزندپروری دیکتاتوری نیز شامل سه بعد اجبار فیزیکی، خصومت کلامی، غیرتوضیحی و تنبیهی است، و در نهایت سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه شامل یک بعد مهم به نام بی‌توجهی است (راینسون و همکاران، ۲۰۰۱).

همچنین آنچه که موجب انسجام خانواده می‌شود، تعامل مثبت والدین با فرزندان، فعالیت‌ها و برنامه‌های مشترک، رفتارهای حمایت‌گرانه و زمان اختصاص یافته با کیفیت بیشتر است (صادقی، ۱۳۹۳). در مطالعه لمبورن و همکاران (۱۹۹۱) مشخص شد نوجوانانی که والدین خود را به عنوان مقتدر طبقه‌بندی کرده بودند، کمترین نمره را در مقیاس اختلال روان‌شناختی و رفتاری کسب کردند.

موضوع مهم دیگری که توسط مسئولان قضایی ایران (پورمند، ۱۳۹۸) مطرح شده این است که تعداد زندانیان ۲۸ درصد بیشتر از ظرفیت زندان‌هاست و ظرفیت اشغال شده زندان‌های کشور ۱۲۷.۶۸ درصد است، و این امر نگرانی مسئولان و آحاد جامعه را موجب می‌شود. امروزه فقط هزینه‌های آشکار و محسوس نگهداری هر زندانی حدود ۵۴ میلیون تومان در سال است، در حالی که هزینه هر دانش‌آموز سالیانه ۲ میلیون و ۷۰۰ هزار تومان محاسبه شده، یعنی هزینه هر زندانی برابر است با مخارج ۲۰ دانش‌آموز (بهری، ۱۳۹۶).

با توجه به مطالعات و مباحث مطرح شده، این موضوع اهمیت می‌یابد که در سطح گسترده، به صورت کمی و کیفی به آموزش روش‌های صحیح تربیتی و سبک‌های فرزندپروری پرداخته شود و اهمیت انسجام خانواده و تعامل و ارتباط عاطفی در بین اعضای خانواده مدنظر قرار گیرد، تا به این ترتیب از اختلالات رفتاری و آسیب‌های اجتماعی پیشگیری به عمل آید.

۲. ادبیات پژوهش

۲-۱. ادبیات تجربی

در پژوهش مظفری و حجازی (۱۳۹۸) با عنوان «نقش بهزیستی معنوی و بهزیستی روانی

در پیش بینی رفتارهای پرخطر جوانان زندانی شهر زنجان» که از نوع توصیفی-همبستگی بود، نتایج به دست آمده نشان داد که بین متغیر بهزیستی معنوی و مذهبی با رفتارهای پرخطر و مؤلفه‌های آن، و همچنین بین مؤلفه‌های رشد شخصی، ارتباط مثبت با دیگران و مؤلفه‌ی پذیرش خود با برخی از رفتارهای پرخطر رابطه وجود داشت. نتایج جدول رگرسیون نیز نشان داد که بهزیستی معنوی و مذهبی توان پیش‌بینی و تبیین رفتارهای پرخطر و پرخاشگرانه، رابطه با جنس مخالف، کشیدن سیگار و قلیان، مصرف نوشیدنی‌های الکلی و مواد مخدر و روان‌گردان؛ و رابطه‌ی مثبت با دیگران، توانایی پیش‌بینی افکار و اقدام به خودکشی را داشت ($p > 0/001$). پژوهشگران به این نتیجه رسیدند که بهزیستی معنوی و روانی می‌تواند در کاهش رفتارهای پرخطر جوانان زندانی موثر باشد.

بزرگ منش، نظری و زهرا کار (۱۳۹۵) در پژوهش خود در زمینه اثربخشی خانواده درمانی بر انسجام و انعطاف پذیری خانواده اظهار داشتند که نتایج آزمون‌های آماری نشان می‌دهد که میانگین پیش آزمون نمره انسجام خانواده گروه آزمایش $85/33 \pm 15/46$ و در گروه کنترل $77/83 \pm 11/97$ بوده است. همچنین میانگین نمره انعطاف پذیری خانواده گروه آزمایش $49 \pm 6/09$ و در گروه کنترل $41 \pm 9/13$ بود. در پس آزمون، میانگین نمره انسجام خانواده گروه آزمایش $99/83 \pm 10/36$ و گروه کنترل $79/83 \pm 12/07$ بوده است. از طرفی در پس آزمون، میانگین نمره انعطاف پذیری خانواده گروه آزمایش $55/50 \pm 5/99$ و گروه کنترل $42/66 \pm 9/23$ بوده است. استفاده از تحلیل کوواریانس یک طرفه نشان داد، خانواده درمانی به روش Stair، انسجام ($f=9/901$ ؛ $p \leq 0/05$) و انعطاف پذیری خانواده ($f=13/47$ ؛ $p \leq 0/05$) را به طور معناداری افزایش داده است. بنابراین به نظر می‌رسد خانواده درمانی Stair بتواند بر بهبود انسجام و انعطاف پذیری خانواده موثر باشد.

در پژوهش انزلچی و همکاران (۱۳۹۷) در زمینه «مقایسه روش‌های تربیتی خانواده‌های منسجم و گسسته از لحاظ تاثیر بر رفتارهای اخلاقی-اجتماعی فرزندان»، که با روش توصیفی پس رویدادی انجام شد، نتایج نشان داد که در خانواده‌های منسجم به طور معناداری، اقتدار، قانون‌مداری، نفوذپذیری، سهل‌گیری، اتحاد و همسویی، پذیرش، کارکرد عاطفی، انعطاف‌پذیری، و نقش پدرانه-مادرانه، هم در پدران و هم در

مادران، بیشتر و استبداد پدران کمتر از خانواده‌های گسسته بود؛ ضمن این که رفتارهای اخلاقی- اجتماعی فرزندان خانواده‌های منسجم به طور معناداری بیشتر از فرزندان خانواده‌های گسسته بود.

تحقیق لای (۲۰۱۲) با هدف ارزیابی و تعیین توانایی مدل‌های نظری کیفیت زناشویی والدین و محیط خانوادگی به عنوان پیش‌بینی‌کننده‌های رفتار بزهکارانه در دانش‌آموزان مدارس راهنمایی کشور مالزی انجام شد. بر اساس مدل رگرسیون نهایی، تجزیه و تحلیل رگرسیون لجستیک دوتایی، پیوستگی خانوادگی، تعارض، صراحت بیان اعضای خانواده، جهت‌گیری پیشرفت، و رضایتمندی زوجی والدین به عنوان شاخص‌های پیش‌بینی‌کننده رفتار بزهکارانه دانش‌آموز بود، و پیوستگی یا انسجام خانوادگی، جهت‌گیری پیشرفت اعضای خانواده، رضایتمندی زوجی والدین، و صراحت بیان اعضای خانواده، به ترتیب در رتبه‌های بعدی قرار داشتند. به طور کلی، یافته‌های مطالعه، موید تاثیر قابل توجه عوامل مربوط به کیفیت زناشویی والدین و محیط خانوادگی روی رفتار فرزندان بود.

زیو کین و همکاران (۲۰۱۰) سلامت روانی، شخصیت و شیوه‌های فرزندپروری والدین نوجوانان دچار اختلال اعتیاد به اینترنت را بررسی کردند. نتایج موید همبستگی اختلال اعتیاد به اینترنت با نشانه‌های اختلال روانی و خصوصیات شخصیتی نظیر درون‌گرایی و روان‌پریشی بود. نوجوانان دچار اختلال اعتیاد به اینترنت، به طور مشابه، رفتارهای والدین در پرورش فرزندان را بسیار مداخله‌جویانه و تحمیلی، تنبیهی، و انعطاف‌ناپذیر توصیف می‌کردند.

کابینسکی و همکاران (۲۰۰۶) در پژوهشی که در ارتباط با نقش والدین در مشکلات رفتاری کودکان آمریکایی بود نشان دادند که نقش والدین، سبک زندگی، تعارضات خانوادگی، و افسردگی مادر در پیش‌بینی مشکلات رفتاری کودکان موثر است. در کودکان مادرانی که از تجارب بهتری در پرورش کودک خود بهره‌مند بودند و افسردگی کمتری داشته و سعی در رفع تعارضات خانوادگی داشتند، مشکلات رفتاری کمتری مشاهده شده است.

راچکین و همکاران (۲۰۰۰)، به نقل شریفی (۱۳۸۳) در تحقیق خود رابطه عملکرد خانواده، تربیت و مراقبت والدین و مشکلات رفتاری در نوجوانان بزهکار را مورد بررسی

قرار دادند. نتایج نشان داد که درجات بالای رفتار بزهکارانه به طور کلی با درجات بالای عملکرد منفی خانواده، و رفتار سخت و خشن والدین مرتبط بود، و عملکرد خانواده، توانایی پیش‌بینی کنندگی بالایی برای مشکلات رفتاری فرزندان را دارد.

اینک با توجه به بررسی‌های انجام شده توسط پژوهشگران مقاله حاضر و با نگرش فراتحلیلی ایشان، دریافتند که تاکنون تحقیقی که به مقایسه‌ی خانواده‌های منسجم و گسسته پرداخته باشد و آن‌ها را از لحاظ سبک فرزندپروری، تعامل و ارتباط عاطفی به صورت علی-مقایسه‌ای، از نظر کمی و کیفی مورد تحلیل و بررسی قرار داده باشد، انجام نگرفته است. هر یک از پژوهش‌های پیشین به مطالعه‌ی بخشی از متغیرهای مربوط پرداخته، که اغلب با روش توصیفی و یا از نوع همبستگی انجام شده است.

نکته قابل توجه این که در پژوهش‌های پیشین صرفاً به مطالعه نوجوانان بزهکار مبادرت نموده‌اند، اما هیچ یک از آن‌ها جوانان زندانی ۱۹ تا ۲۵ سال را مورد مطالعه قرار نداده و به مقایسه‌ی آن‌ها با گروه همگن نپرداخته‌اند.

۲-۲ ادبیات نظری

در دیدگاه سیستمی، خانواده مجموعه‌ای از عناصر به حساب می‌آید که در این مجموعه هر یک از عناصر دارای نقش‌های تعیین شده و درعین حال پویا می‌باشد (السون، ۱۹۹۹) و هر بخش بر بخش‌های دیگر تاثیر گذاشته و از آن‌ها تاثیر می‌پذیرد (کلاین و وایت، ۱۹۹۶، به نقل سلیگمن و روزنهان، ۱۹۹۸).

روانشناسان رشد از دهه ی ۱۹۲۰ به بعد علاقه‌مند بودند به‌دانش که چگونه والدین، رشد اجتماعی و شایستگی را در کودکان پرورش می‌دهند. یکی از نیرومندترین رویکردها در این زمینه، مطالعه‌ای تحت عنوان شیوه‌های فرزندپروری بوده که توسط دارلینگ (۱۹۹۱) صورت گرفته است. سبک فرزندپروری یکی از ابعاد سبک زندگی هر فرد است و براساس سبک فرزندپروری که خود والدین در کودکی با آن مواجه بوده‌اند، باورها و ارزش‌های شخصی خودشان شکل گرفته است. شیوه ی فرزندپروری به عنوان مجموعه‌ای از رفتارها تعریف شده است که تعاملات والد-کودک را در طول دامنه‌ی گسترده‌ای از موقعیت‌ها توصیف می‌کند و فرض بر این است که یک جو تعاملی تاثیرگذار را به وجود می‌آورد. شیوه ی فرزندپروری، عاملی تعیین کننده و

اثرگذار است که نقش مهمی را در آسیب‌شناسی روانی و رشد کودکان ایفا می‌کند. بحث در مورد هریک از مشکلات فرزندان بدون در نظر گرفتن نگرش‌ها، رفتارها و شیوه‌های فرزندپروری والدین، تقریباً غیرممکن است (علیزاده و آندرایس، ۲۰۰۲).

یکی از کارکردهای مهم خانواده، کارکردهای عاطفی و روانی است که با محبت مستقیم یا غیرمستقیم و غالباً به شکل ارتباط کلامی میان اعضای خانواده صورت می‌گیرد. ارتباط کلامی مهم‌ترین ابزاری است که پیوند عاطفی میان اعضای خانواده را مستحکم می‌سازد (نازک تبار و همکاران، ۱۳۹۴).

از نظر شولز (۲۰۰۴) جو عاطفی خانواده نقش مهمی در کاهش آسیب‌های روانی-اجتماعی دارد. منظور از جو عاطفی خانواده، نحوه ارتباط و طرز برخورد افراد یک خانواده با یکدیگر است. نظر افراد خانواده نسبت به هم، احساسات و علاقه آن‌ها به یکدیگر، چگونگی دخالت یا عدم دخالت آن‌ها در کارهای هم، و همکاری یا رقابت آن‌ها با یکدیگر نشانگر نحوه ارتباط اعضای خانواده است. رابطه اعضای یک خانواده ممکن است به سه صورت ظاهر گردد: ۱) دموکراسی، ۲) آزادی مطلق، و ۳) دیکتاتوری. شولز می‌گوید که دموکراسی، آزادی مطلق و دیکتاتوری از یک جهت نحوه ارتباط اعضای خانواده را مشخص می‌سازد و از جهت دیگر در طرز ارتباط آن‌ها با هم تاثیر می‌گذارد. طرز برخورد افراد یک خانواده با هم در پرورش کودکان و رفتار آن‌ها نفوذ شدید دارد.

ویلیامز معتقد است که باید تحقیق در مورد توضیح جامعه‌شناختی جرم و جنایت را با مطالعه تاثیرات خانواده شروع کنیم، چرا که جامعه‌شناسان با روان‌شناسان در این مسئله اتفاق نظر دارند که هیچ چیز بیشتر از تجارب به دست آمده کودک در حین رشد در خانواده، بر رفتار کودک تاثیر نمی‌گذارد (قدیمی، ۱۳۹۰).

فرضیه‌های تحقیق

با توجه به آنچه که بیان شد، پژوهش حاضر با هدف بررسی انسجام خانواده، سبک فرزندپروری مقتدرانه، تعامل و ارتباط عاطفی در خانواده‌های جوانان بزهکار و عادی در شهرستان اراک اجرا گردید و بر این اساس فرضیه‌های پژوهش به ترتیب زیر صورت بندی شد:

۱- بین انسجام در خانواده‌های جوانان زندانی و غیرزندانی تفاوت وجود دارد.

۲- بین سبک فرزندپروری مقتدرانه والدین در خانواده‌های جوانان زندانی و غیرزندانی تفاوت وجود دارد.

۳- بین تعامل خانواده‌های جوانان زندانی و غیرزندانی تفاوت وجود دارد.

۴- روابط عاطفی مادر در خانواده‌های جوانان زندانی و غیرزندانی با یکدیگر متفاوت است..

۵- روابط عاطفی پدر در خانواده‌های جوانان زندانی و غیرزندانی با یکدیگر متفاوت است.

۳- روش پژوهش

نوع پژوهش حاضر از لحاظ هدف، یک تحقیق کاربردی و از لحاظ روش، یک تحقیق توصیفی از نوع علی-مقایسه‌ای (پس رویدادی) است.

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری این پژوهش والدین پسران ۱۹ تا ۲۵ ساله شهرستان اراک بودند که از سلامت و مطلوبیت رفتاری برخوردار و یا نابرخوردار بودند. برای انتخاب آزمودنی‌هایی که در زندان‌ها بودند، از نمونه در دسترس استفاده شد. از پسران ۱۹ تا ۲۵ ساله ندامتگاه ۴۵ نفر که رفتارهای نامطلوب داشتند انتخاب شده و سپس ۴۵ نفر از پسران ۱۹ تا ۲۵ ساله خارج زندان که از موفقیت تحصیلی برخوردار بودند از نظر وضعیت اقتصادی-اجتماعی (شغل و درآمد خانواده، میزان تحصیلات والدین، وضعیت و محل سکونت) با گروه اول هم‌تا شدند.

ابزارهای پژوهش

الف) پرسشنامه انسجام خانوادگی

پرسشنامه انسجام خانوادگی بر اساس مجموعه‌ای از متون موجود در زمینه همبستگی و با الهام از مدل ترکیبی السون (۱۹۹۹)، به وسیله سامانی (۱۳۸۱) ساخته شده است. این مقیاس دارای ۲۸ گویه است. گویه‌ها به صورت مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت (کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم و کاملاً مخالفم) است. نمره گذاری به صورت «کاملاً موافقم = ۵ الی کاملاً مخالفم = ۱» در نظر گرفته شده است. ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۹ و ضریب پایایی بازآزمایی برای کل مقیاس برابر ۰/۹۰ گزارش شده

(سامانی، ۱۳۸۱، به نقل زارع و سامانی، ۱۳۸۷: ۲۵). همچنین در پژوهش دیگری ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۵ گزارش شده است (رزمی، ۱۳۸۳: ۱۱۹). پایایی این پرسشنامه به شیوه بازآزمایی و به فاصله یک هفته با نمونه ۳۰ نفری ۰/۸۰ گزارش شده است (زارع و سامانی، ۱۳۸۷: ۲۶). جمشیدی و همکاران در پژوهش خود، ضریب پایایی را با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۵ به دست آوردند (جمشیدی، رزمی، حقیقت، و سامانی، ۱۳۸۷: ۲۰۲). در پژوهش حاضر، این پرسشنامه بر روی ۳۰ نفر از پسران ۱۹ تا ۲۵ ساله اجرا گردید و ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۴ به دست آمد.

ب) پرسشنامه اقتدار والدین

جان بوری^۱ در سال ۱۹۹۱ پرسشنامه شیوه‌های فرزندپروری بامریند را بازآزمایی نمود. این پرسشنامه بر سنخ شناسی سبک فرزندپروری بامریند مبتنی است. دارای ۳۰ سوال است و سه سبک قاطع، مستبد و سهل گیر را اندازه گیری می کند. هر سبک دارای ۱۰ سوال و به صورت مقیاس پنج درجه ای لیکرت تنظیم شده است. بوری (۱۹۹۱) ضرایب پایایی قابل قبولی برای این آزمون در مادران گزارش کرده است. به این صورت که، ضرایب پایایی برای سبک قاطع ۰/۷۸، سبک مستبد ۰/۸۶ و سبک سهل گیر ۰/۸۱ گزارش شده است. ضرایب ثبات درونی ابعاد پرسشنامه توسط بوری برای مادران سهل گیر ۰/۷۵، مادران مستبد ۰/۸۵، مادران قاطع ۰/۸۲، پدران سهل گیر ۰/۷۴، پدران مستبد ۰/۸۷ و پدران قاطع ۰/۸۵ به دست آمده است (کلین^۲، ۲۰۰۵، به نقل دبیری، دلاور و صرامی، ۱۳۹۰). در ایران این پرسشنامه توسط دلاور و همکاران ترجمه شده و ضرایب پایایی خرده مقیاس ها به روش همسانی درونی توسط دبیری و همکاران محاسبه و آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس های سبک فرزندپروری سهل گیر، مستبد و قاطع با ۳۱۰ نفر آزمودنی به ترتیب برابر با ۰/۶۶، ۰/۷۱ و ۰/۶۶ گزارش شده است (دبیری و همکاران، ۱۳۹۰: ۷). در این پژوهش، قبل از اجرای اصلی پرسشنامه، به منظور محاسبه ضریب آلفای کرونباخ، یک اجرای مقدماتی بر روی ۳۱ نفر از پسران ۱۹ تا ۲۵ ساله شهر اراک انجام شد. آلفای کرونباخ برای مادران سهل گیر ۰/۷۸، مادران مستبد ۰/۷۵ و مادران قاطع ۰/۷۷، پدران سهل گیر ۰/۷۹، پدران مستبد ۰/۸۱ و پدران قاطع ۰/۸۳ به دست آمد.

¹ Boury

² Klein

ج) مصاحبه ساختارمند ویژه والدین

به منظور تکمیل اطلاعات به دست آمده از پرسشنامه‌ها و تکمیل داده‌های مربوط به والدین، یک مصاحبه ساختارمند ۴۰ سوالی به صورت مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت (خیلی زیاد، زیاد، کم، خیلی کم و به هیچ وجه) تهیه شد. جایگاه کلیه سوالات با توجه به جدول مشخصات سنجش عملکرد نوعی تعیین گردید (سنجش عملکرد نوعی، پیشنهاد راست و گولومبوک^۱، ۱۹۹۹، به نقل سیف، ۱۳۹۰: ۶۳). برای تهیه سوالات این پرسشنامه از چندین منبع از جمله نظریات سالوادور مینوچین^۲ و موری بوون (بوئن)^۳ ادبیات پژوهشی (پژوهش‌های انجام شده درباره خانواده)، ابزارهای ساخته شده به وسیله دیگران، متخصصان موضوع خانواده، مشاهدات و تجربیات شخصی پژوهشگر در رابطه با موضوع (مثلاً مصاحبه‌های خام با تعدادی از پدرها و مادرها) استفاده شد.

در مرحله اولیه طراحی مصاحبه ساختارمند، یک فرم ۸۰ سوالی تهیه شد و در مرحله دوم، سوال‌های مشابه و یا غیر ضروری حذف گردید و در نهایت به صورت یک فرم ۴۰ سوالی تدوین گردید. برای بررسی روایی این فرم مصاحبه ساختارمند از ۵ نفر از اساتید دانشگاه نظرخواهی شد و نظرات کتبی ایشان دریافت گردید. اصلاحات طبق نظر اساتید صورت گرفت. پس از آن، یک اجرای مقدماتی بر روی ۱۰ نفر از والدین که دارای پسران ۱۹ تا ۲۵ ساله بودند صورت گرفت. در نتیجه فرم نهایی به صورتی که ابهام آمیز نباشد و برای والدین قابل فهم باشد آماده شد. متن این مصاحبه برای والدین آزمودنی‌های هر دو گروه (پدر و مادر) به مورد اجرا در آمد.

۴- شیوه اجرای پژوهش

روش گردآوری اطلاعات بدین صورت بود که پس از اخذ مجوز از سازمان زندان‌ها، پژوهشگر با حضور در زندان، پرسشنامه اطلاعات دموگرافیک آزمودنی‌ها، پرسشنامه اقتدار والدین و مقیاس انسجام خانوادگی را روی پسران ۱۹ تا ۲۵ ساله انتخاب شده اجرا کرد و از آن‌ها راجع به مشارکت پدر و مادرشان در پژوهش سوال شد. سپس طی جلساتی پرسشنامه‌های اطلاعات دموگرافیک والدین آزمودنی‌ها (پدر و مادر جداگانه)،

¹ Rust & Golombok

² Minuchin S.

³ Bowen M.

مقایسه انسجام، سبک فرزندپروری مقتدرانه، تعامل و ارتباط عاطفی در خانواده‌های ... ..

مصاحبه ساختارمند ویژه والدین برای پدران و مادرانی که موافق مشارکت بودند اجرا شد. برای جوانان عادی نیز پژوهشگر با حضور در مراکز خیریه تحت نظر بهزیستی و کمیته امداد، با هماهنگی مدیر مراکز و با همکاری کارشناسان موسسات خیریه، با در نظر گرفتن ویژگی‌های دموگرافیک آزمودنی‌ها، آن دسته از پسران دانشجوی ۱۹ تا ۲۵ ساله بومی را که وضعیت اقتصادی-اجتماعی آن‌ها با وضعیت اقتصادی-اجتماعی آزمودنی‌های داخل زندان‌ها مشابهت داشت، و دارای موفقیت تحصیلی بودند و مشکل انضباطی در پرونده آن‌ها درج نشده بود انتخاب کرده و پرسشنامه اطلاعات دموگرافیک آزمودنی‌ها، پرسشنامه اقتدار والدین و مقیاس انسجام خانوادگی را روی پسران ۱۹ تا ۲۵ ساله دارای شرایط درج شده، اجرا و از آن‌ها راجع به مشارکت پدر و مادرشان در پژوهش سوال شد. و سپس طی جلساتی پرسشنامه‌های اطلاعات دموگرافیک والدین و مصاحبه ساختارمند ویژه والدین اجرا شد.

یافته‌ها

برای بررسی و پاسخ به فرضیه‌های پژوهش، پس از ارزیابی پیش فرض‌های آماری باکس و چهارگانه، از آزمون تحلیل واریانس چند متغیره استفاده شد.

جدول ۱- شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	زندانی		غیر زندانی	
	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد
انسجام خانواده	۹۰/۵۷	۲۴/۸۴	۱۱۲/۲۵	۵/۹۶
سبک مقتدرانه	۲۱/۱۲	۳/۳۹	۳۹/۴۵	۵/۷۶
تعامل	۷/۹۹	۲/۵۱	۱۲/۴۶	۱/۶۳
روابط عاطفی (مادر)	۹/۹۲	۱/۵۰	۱۷/۷۵	۲/۸۳
روابط عاطفی (پدر)	۷/۲۰	۱/۶۶	۱۵/۷۰	۳/۱۴

مندرجات جدول ۱ نشان می‌دهد که میانگین عددی انسجام خانواده در گروه نوجوانان زندانی ۹۰/۵۷ با انحراف استاندارد ۲۴/۸۴ و در نوجوانان غیر زندانی ۱۱۲/۲۵ با انحراف استاندارد ۵/۹۶، میانگین عددی سبک مقتدرانه والدین در فرزندپروری در گروه نوجوانان زندانی ۲۱/۱۲ با انحراف استاندارد ۳/۳۹ و در نوجوانان غیر زندانی ۳۹/۴۵ با

انحراف استاندارد ۵/۷۶، میانگین عددی تعامل خانواده نوجوانان زندانی ۷/۹۹، با انحراف استاندارد ۲/۵۱ و در نوجوانان غیرزندان ۱۲/۴۶ با انحراف استاندارد ۱/۶۳، میانگین عددی روابط عاطفی مادر نوجوانان زندانی ۹/۹۲ با انحراف استاندارد ۱/۵۰ و در نوجوانان غیر زندانی ۱۷/۷۵ با انحراف استاندارد ۲/۸۳، میانگین عددی روابط عاطفی پدر نوجوانان زندانی ۷/۲۰ با انحراف استاندارد ۱/۶۶ و در نوجوانان غیر زندانی ۱۵/۷۰ با انحراف استاندارد ۳/۱۴، بوده است که نوجوانان زندانی در همه متغیرها دارای نمرات میانگین کمتری کسب کردند. برای این که مشخص شود این تفاوت ها از لحاظ آماری معنی دار است، داده ها به وسیله تحلیل واریانس چند متغیری و واریانس یکراهه (ANOVA) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

جدول ۲ - نتایج آزمون باکس برای بررسی شرط همگنی ماتریس‌های واریانس کواریانس

ضریب باکس	آماره F	درجه آزادی اول	درجه آزادی دوم	معنی داری
۶۷/۸۳	۴/۱۶	۴۸	۲۴۴۹/۵۴	۰.۰۶۴

مندرجات جدول ۲ نشان می دهد شرط همگنی واریانس‌ها برقرار است ($f=4/16$)؛ زیرا در آزمون باکس سطح معنی داری نباید کمتر از ۰/۰۵ باشد. همان طور که مشاهده می شود نتیجه آزمون باکس نشان می دهد که فرض یکسانی ماتریس کوواریانس رد نمی شود. این بدان معنی است که گروه‌ها همگن هستند.

جدول ۳ - نتایج آزمون‌های چهار گانه تحلیل واریانس چند متغیره

آزمون	ارزش	F	DF فرضیه	DF خطا	سطح معناداری	مجذور اتا
آزمون اثر پیلایی	۰/۸۶۲	۹۲/۷۶۱	۵	۷۴	۰/۰۰۰۱	۰/۸۶۲
آزمون لامبدای ویلکز	۰/۱۳۸	۹۲/۷۶۱	۵	۷۴	۰/۰۰۰۱	۰/۸۶۲
آزمون اثر هتلینگ	۶/۲۶۸	۹۲/۷۶۱	۵	۷۴	۰/۰۰۰۱	۰/۸۶۲
آزمون بزرگترین ریشه وری	۶/۲۶۸	۹۲/۷۶۱	۵	۷۴	۰/۰۰۰۱	۰/۸۶۲

همان طور که در جدول مشاهده می شود، تفاوت معنی داری در ترکیب خطی متغیرهای انسجام، سبک مقتدرانه، تعامل و روابط عاطفی پدر و مادر با توجه به گروه وجود دارد ($F=92/761$ و $P=0/0001$ و $\lambda=0/138$) ویلکز). همچنین نتایج ضریب اتا نشان داد، ۸۶ درصد از واریانس متغیرهای وابسته توسط متغیرهای گروه بندی (والدین

مقایسه انسجام، سبک فرزندپروری مقتدرانه، تعامل و ارتباط عاطفی در خانواده‌های ... ..

جوانان زندانی و غیر زندانی) تبیین می‌گردد. با توجه به عدد سطح معنی داری آزمون هتلینگ حداقل در یکی از متغیرها تفاوت در دو گروه معنی دار است.

آزمون فرضیه‌های پژوهش

جدول شماره ۴- نتایج آزمون تحلیل واریانس چندمتغیری (مانوا)
برای بررسی متغیرهای پژوهش

متغیرهای وابسته	مجموع مجذرات	df	میانگین مجذورات	f	p	اندازه اثر
انسجام خانواده	۹۲۶۷.۰۲۶	۱	۹۲۶۷.۰۲۶	۵۴.۹۳	۰.۰۰۱	۰.۷۵۴
سبک فرزند پروری مقتدرانه	۶۰۷.۹۱	۱	۶۰۷.۹۱	۲۳.۷۲	۰.۰۰۱	۰.۷۲۸
تعامل	۱۴۴۸.۰۱	۱	۱۴۴۸.۰۱	۲۹.۰۰	۰.۰۰۱	۰.۹۰۴
روابط عاطفی با مادر	۹۱۷.۷۷	۱	۹۱۷.۷۷	۲۷.۸۶	۰.۰۰۱	۰.۸۰۳
روابط عاطفی با پدر	۱۱۰۰.۰۲	۱	۱۱۰۰.۰۲	۳۳.۷۰	۰.۰۰۱	۰.۸۹۴

بر اساس نتایج تحلیل واریانس چند متغیری با توجه به این که عدد سطح معنی داری در همه متغیرها کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد، بنابراین بین انسجام خانواده، سبک فرزند پروری مقتدرانه، تعامل، روابط عاطفی با مادر و روابط عاطفی با پدر در خانواده‌های جوانان زندانی و غیرزندانی تفاوت معنی دار وجود دارد.

۵- نتیجه گیری

نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر نشان داد که خانواده‌های جوانان زندانی در مقایسه با جوانان غیرزندانی از انسجام کمتری برخوردار بوده، کمتر از سبک فرزندپروری مقتدرانه استفاده می‌کنند، تعامل کمتر و ارتباط عاطفی ضعیف‌تری با فرزندان خود دارند. تحلیل فرضیه اول: پژوهش حاضر نشان داد که بین انسجام در خانواده‌های جوانان زندانی و غیرزندانی تفاوت معنی دار وجود دارد. این یافته با تحقیق سامانی (۲۰۱۱) که نشان داد ابعاد انسجام و احترام خانواده، در دو گروه نوجوانان عادی و بزهکار تفاوت دارد همسو است. در واقع، احساس همبستگی، پیوند و تعهد عاطفی که اعضای یک

خانواده نسبت به هم دارند می‌تواند مانند سدی فرد را از آسیب‌ها به دور نگه دارد. خانواده شالوده حیات اجتماعی است و فرهنگ‌پذیر کردن افراد را نیز به عهده دارد. بنابراین، خانواده واسطه‌ای است که قبل از ارتباط مستقیم فرد با گروه‌ها، سازمان‌ها و جامعه، نقش مهمی در انتقال هنجارهای اجتماعی به وی ایفا می‌نماید. همچنین خانواده تأثیر مهمی بر بازده‌های تربیتی و رشدی فرد دارد. مشخص شده که اگر احیاناً یکی از والدین دارای مشکلات روانی یا رفتاری خاصی باشد، اما دیگری از سلامت روانی برخوردار، امکان پناه بردن کودک به والد سالم و تأمین سلامت روانی وجود دارد. زیرا آنچه کودک بیشتر درون‌فکنی می‌کند ساخت کلی خانواده و روابط بین اعضاء و نه فقط ویژگی‌های یکی از اولیاء است. اما اگر والدین هر دو دچار مشکلات شدید رفتاری و روانی باشند و به طور کلی فضای روانی حاکم بر خانواده ناسالم باشد، احتمال اختلالات رفتاری کودک از نظر آماری بسیار بالا می‌رود. لذا می‌توان از قبل با توجه به اختلالات روانی و رفتاری والدین، مشکلات رفتاری آینده کودکان را تا اندازه‌ای پیش‌بینی نمود.

تحلیل فرضیه دوم: این یافته‌ها با نتایج مطالعات شجاعی (۱۳۸۴) که نشان داد هرچه خانواده نابسامان‌تر و هرچه مشاجره و دعواهای خانوادگی بیشتر باشد، گرایش نوجوان به سوی بزه بیشتر شده و دفعات جرم خیزی نوجوان نیز افزایش پیدا می‌کند، زیوکین و همکاران (۲۰۱۰) که بیان کردند شیوه‌های فرزند پروری فاقد گرمای عاطفی، بیش از حد مداخله جویانه، بی‌انعطاف و غیر پذیرا، و تنبیهی با اعتیاد فرزندان رابطه دارد همخوان است. همچنین این یافته‌ها با نتایج بررسی‌ها و مطالعاتی از جمله پژوهش‌های اقدسی و همکاران (۱۳۹۰) که نشان دادند والدین مسامحه‌کار بیشترین فرزندان بزهکار را دارند و والدین مقتدر بیشترین فرزندان سالم را تربیت کرده‌اند، پژوهش فضل‌ی (۱۳۸۹) که دریافت بین سبک فرزند پروری مقتدرانه و نگرش نوجوانان به رفتارهای بزهکارانه رابطه منفی وجود دارد، در یک راستا قرار می‌گیرد. والدین مقتدر ارتباط روشنی با کودک خود دارند و برای جلب موافقت کودک دلیل منطقی و عاقلانه می‌آورند. احساس و عقیده‌ی کودک را در امور مختلف جویا می‌شوند و در برابر کارهای کودک واکنش مناسب نشان می‌دهند. برای تصمیم‌ها و نظرهای فرزندان خود احترام و ارزش قائلند و ضمن ابراز محبت به فرزندان، با آنها گرم و صمیمی هستند و بین افراد خانواده همکاری و صمیمیت وجود دارد. فرزندان دارای والدین مقتدر می‌آموزند که تعارض وقتی به

مقایسه انسجام، سبک فرزندپروری مقتدرانه، تعامل و ارتباط عاطفی در خانواده‌های .....
.....

بهترین وجه رفع می‌شود که نظرهای طرف مقابل در یک مذاکره‌ی دوستانه به حساب آورده شود. این مجموعه مهارت‌ها باعث حل مشکل به صورت مشترک و مؤثر شده و روابط خوبی با همسالان را سبب شده، در نهایت به تشکیل یک شبکه‌ی مناسب حمایت اجتماعی منجر می‌شود.

تحلیل فرضیه سوم: یافته‌های پژوهش با نتایج مطالعات نیکنام (۱۳۹۰) که نشان داد ارتباط، نقش کلیدی در کارکرد خانواده دارد، و یافته‌های حسین خانزاده و میرزایی (۱۳۹۶) که نتایج تحلیل همبستگی حاکی از وجود رابطه مثبت و معنادار بین انسجام خانواده و تعامل والد-فرزند و ابعاد آن با حرمت خود دانش‌آموزان بود و مداحی و همکاری (۱۳۹۰) نشان دادند شیوه‌های فرزندپروری با رفتار سازشی رابطه‌ای معنادار دارد و همسو است.

براساس یافته‌های روان‌شناسان، تعامل در خانواده عامل پیشگیری از ناهنجاری اجتماعی است. در صورتی که گفتگوهای درون خانوادگی توسط اعضای خانواده از تحکم به سمت اقناع سوق پیدا کند از بروز ناهنجاری در جامعه پیشگیری می‌کند (برجعی، ۱۳۹۷).

تحلیل فرضیه چهارم و پنجم: پژوهش حاضر نشان می‌دهد که بین میانگین‌های دو گروه در متغیر روابط عاطفی پدر و مادر تفاوت معنی دار وجود دارد. این پژوهش با یافته‌های پژوهش شجاعی (۱۳۸۴) که نشان داد بین فقدان صمیمیت (گرمی) یعنی میزان روابط عاطفی والدین و بزهکاری فرزندان رابطه وجود دارد و همسو است.

ابراهامسون معتقد است خانواده‌های افراد بزهکار نسبت به خانواده‌های افراد غیر بزهکار در شرایط عاطفی نامطلوبی به سر می‌برند که فشار خانواده نامیده می‌شود. این فشار خانواده با خصومت، تنفر، عصبانیت، آزرده‌گی، پرخاشگری و آشفتگی‌های عصبی به وجود آمده و حفظ شده، هم در والدین و هم در فرزندان آشکار می‌شود. لذا استدلال می‌شود که عدم روابط گرم و عاطفی در خانواده روی بزهکاری تأثیر دارد (گسن، ۱۳۷۰).

نتیجه تحقیق در مورد کاهش بزهکاری نوجوانان به دلیل دلبستگی به خانواده‌شان در تأیید نظرات ساترلند و هیرشی است. به عقیده هیرشی هرچه همبستگی میان جوانان، والدین، بزرگسالان و همسالان بیشتر باشد، جوانان به خانواده، مدرسه و جامعه علاقه

بیشتری داشته و درگیر فعالیت های مقبول اجتماعی می شوند و در نتیجه فرصت کمتری برای پرداختن به رفتارهای ناهنجار خواهند داشت (باربر، ۱۹۹۲).

اینک با توجه به نتایج حاصل از پژوهش حاضر می توان به این نتیجه رسید که انسجام در خانواده، سبک تربیتی مقتدرانه، و تعامل و ارتباط عاطفی با فرزندان در پیشگیری از آسیب های روانی- اجتماعی تاثیر بالایی دارد، و با توجه به تفاوت های قابل ملاحظه بین خانواده های منسجم و گسسته، می توان با آموزش های پیشگیرانه به اعضای خانواده، به ویژه والدین، از بروز آشفتگی های روانی و رفتارهای ضد اجتماعی جلوگیری نمود.

محدودیت های این پژوهش شامل موارد زیر است:

- هماهنگی برنامه برای پر کردن پرسشنامه و اجرای مصاحبه با پسران داخل زندان با دشواری زیادی همراه بود.
- مصاحبه با والدین زندانیان، به دلیل این که شرایط ویژه ای داشتند امر آسانی نبود. برخی والدین (به ویژه پدرها) حاضر به همکاری و شرکت در مصاحبه ساختارمند نشدند، و این امر حذف برخی آزمودنی ها و از دست دادن زمان را در پی داشت.
- همتا کردن جوانان بیرون از زندان با زندانیان، و همچنین هماهنگی با مراکز و موسسات خیریه تحت نظر بهزیستی و کمیته امداد، فرایندی دشوار بود.
- دختران زندانی در این رده سنی به تعدادی نبودند که بتوان آن ها را در فرآیند پژوهش وارد نمود.

پیشنهادها:

- به نهادهای مسئول امر خانواده پیشنهاد می شود به منظور کاهش آسیب های روانی- اجتماعی، آموزش جوانان را در بدو ازدواج به شکل یک امر ضروری و الزامی اجرا نمایند.
- پژوهشگران در زمینه آسیب های اجتماعی، رده های سنی دیگر و همچنین دختران آسیب پذیر و یا آسیب دیده را در پژوهش های خود مورد مطالعه قرار دهند.
- در دوره های مختلف تحصیلی، در جلسات اولیاء و مربیان، سبک های فرزندپروری را به والدین آموزش دهند.

مقایسه انسجام، سبک فرزندپروری مقتدرانه، تعامل و ارتباط عاطفی در خانواده‌های ... ..

منابع

- ابهری، مجید (۱۳۹۶). آسیب‌شناسی اجتماعی. روزنامه اطلاعات. ۱۳ شهریور ۱۳۹۶.
- اقدسی، علی نقی، نجفی، سولماز، اسماعیلی، رقیه، پناه علی، امیر و محمدی، اکبر (۱۳۹۰). مقایسه‌ی شیوه‌های فرزندپروری والدین نوجوانان پسر بزهکار و عادی. زن و مطالعات خانواده، ۴(۱۳)، ۱۵۱-۱۴۱.
- انزلیچی، شهلا، سیف، علی اکبر، بهرامی، هادی و نوابخش، مهرداد (۱۳۹۷). مقایسه روش‌های تربیتی خانواده‌های منسجم و گسسته از لحاظ تاثیر بر رفتارهای اخلاقی - اجتماعی فرزندان. فصلنامه پژوهش اجتماعی، ۱۰(۳۸).
- برجعی، احمد (۱۳۹۷). تعامل در خانواده. خبرگزاری دانشگاه آزاد اسلامی.
- بزرگ منش، کاملیا، نظری، علی محمد و زهراکار، کیانوش (۱۳۹۵). اثربخشی خانواده درمانی بر انسجام و انعطاف پذیری خانواده. پرستاری و مامایی جامع نگر، ۲۶(۸۲).
- پروچسکا، جیمز او، و نورکراس، جان. سی (۱۳۸۵). نظریه های روان درمانی. (ترجمه یحیی سیدمحمدی). تهران: رشد.
- پورمند، حسین (۱۳۹۸). مصاحبه مدیر کل قضایی و اجرای احکام سازمان زندان های کشور. مشرق نیوز.
- جمشیدی، بهنام، رزمی، محمد رضا، حقیقت، علی و سامانی، سیامک (۱۳۸۷). رابطه انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده با ابعاد کمال‌گرایی، روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران، ۵۳، ۲۰۵-۱۹۹.
- حسین خانزاده، عباسعلی و میرزایی، فرشته (۱۳۹۶). نقش انسجام خانواده و تعامل والد-فرزند در تبیین حرمت خود دانش آموزان. فصلنامه اندیشه‌های نوین تربیتی. ۱۳(۱).
- دبیری، سولماز، دلاور، علی و صرامی، غلامرضا (۱۳۹۰). نقش پیش‌بینی کننده سبک‌های فرزندپروری و حرمت خود در شادکامی دانشجویان. روانشناسی تربیتی، ۲۰، ۱۶-۱.
- رزمی، محمدرضا (۱۳۸۳). بررسی تأثیر انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده بر شکل‌گیری هویت در جوانان و نوجوانان شهر شیراز. مطالعات جوانان، ۷، ۱۳۰-۱۱۴.
- زارع، مریم و سامانی، سیامک (۱۳۸۷). بررسی نقش انعطاف‌پذیری و انسجام خانواده در هدف‌گرایی فرزندان. خانواده پژوهی، ۴(۱۳)، ۳۶-۱۷.
- سامانی، سیامک و بهمنش، زهرا (۱۳۸۹). مقایسه فرآیندها و کنش‌های خانواده در

- نوجوانان عادی و بزهکار. فصلنامه مطالعات اجتماعی، شماره ۲۳، ۶۸-۴۳.
- سامانی، سیامک (۱۳۸۱). مدل علی برای همبستگی خانوادگی و استقلال عاطفی و سازگاری. پایان نامه دکتری روانشناسی تربیتی، دانشگاه شیراز.
- سیف، علی اکبر (۱۳۹۰). ساختن ابزارهای اندازه گیری متغیرهای پژوهشی در روانشناسی و علوم تربیتی. تهران: دیدار.
- شجاعی، نازیلا (۱۳۸۴). شناسایی و بررسی تأثیر خانواده نابسامان در بزهکاری فرزندان پسر (۱۸-۱۴) کانون اصلاح و تربیت استان تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن.
- شریفی، فریبا (۱۳۸۳). عملکرد خانواده و میزان سازگاری. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
- شعاری نژاد، علی اکبر (۱۳۷۶). فرهنگ علوم رفتاری. تهران: امیرکبیر.
- صادقی، منصوره سادات (۱۳۹۳). تعامل مثبت والدین با فرزندان. کنگره ملی آسیب شناسی خانواده.
- فضلی، وحید (۱۳۸۹). بررسی رابطه شیوه های تربیتی والدین و نگرش به رفتارهای بزهکارانه در بین نوجوانان ۱۵ تا ۱۸ سال شهر تهران. فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، سال پنجم، شماره چهاردهم، ۷۹-۱۱۲.
- قدیمی، ماشاءالله (۱۳۹۰). نقش خانواده در بزهکاری نوجوانان و جوانان در شهرستان ساوجبلاغ. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق و جزا، دانشگاه پیام نور واحد کرج.
- گسن، ریموند (۱۳۷۰). مقدمه ای بر جرم شناسی. (مترجم: مهدی کی نیا). تهران: مترجم.
- مداحی، محمدابراهیم، لیاقت، ریثا، صمدزاده، منا و مرادی، ایرج (۱۳۹۰). بررسی تعامل رفتار سازشی و شیوه فرزندپروری. فصلنامه سلامت و روانشناسی، دوره یکم، شماره ۱، ۴۳-۶۲.
- مظفری، فاطمه و حجازی، مسعود (۱۳۹۸). نقش بهزیستی معنوی و بهزیستی روانی در پیش بینی رفتارهای پرخطر جوانان زندانی شهر زنجان. مجله ی پژوهش در دین و سلامت، دوره ۵، شماره ۳.
- نازک تبار، حسین، ملانیا جلودار، شهرام، حسینی و درونکلایی، سیده زهرا (۱۳۹۴). تحلیلی بر نوسازی و کارکرد خانواده در استان مازندران. دو فصلنامه علمی-پژوهشی

مقایسه انسجام، سبک فرزندپروری مقتدرانه، تعامل و ارتباط عاطفی در خانواده‌های ...

مطالعات زن و خانواده. ۲(۳).

نیکنام، ندا (۱۳۹۰). رابطه الگوی ارتباطی خانوادگی و ساختار کلاس با ابعاد خودکارآمدی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته روان‌شناسی، دانشگاه شیراز.

نیکویی، موسی و طالعی، علی (۱۳۸۷). والدین و شیوه های فرزندپروری. برخط

www.aftab.ir

Alizade, H., Andries, C (2002). Interaction of parenting styles and attention deficit hyperactivity disorder in Iranian.

Barber, B.K (1992). Family, Personality and Adolescent Problem Behaviors, *Journal of Marriage and the Family*, 54: 69-79.

Baumrind, D (1991). The influence of parenting styles on adolescent competence and substance use. *Journal of Early adolescence*, 11(1), 56-95.

Boury, J (1991). The roles of respect for parental authority and parenting practices in parent-child conflict among African American, Latino, and European American families. *Journal of Family Psychology*, 22(1), 1-10.

Burke, L (2003). The impact of maternal depression on familial relationships. *International Review Psychiatry*, 15(3), 243-245.

Statistics Canada (2005). Divorce database and demography division. Retrieved November 19 2008 from <http://cansim2.statcan.gc.ca/cgi-win/cnsmcgi.pgm>.

Darling, N (1999). Parenting style and its correlates. *Genetic, Social & General Psychology monographs*, 125(3), 269-297.

-Gondia, N & Urdan, T (2006). Parental influences on student motivation, affect and academic behavior: Introduction to the special issue. *European Journal of Psychology of Education*, 22, 3-6.

-Haapasalo, J & Moilanen, J (2004). Official and self-reported childhood abuse and adult crime of young offenders. *Criminal Justice and Behavior*, 31, 127-149.

-Kierkas, C & Baer, D (2013). Does the relationship between family structure and delinquency vary according to circumstances? An investigation of interaction effects. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 45(4), 405-429.

-Koblinsky, S.A., Kuvalanka, A.K., & Randolph, S.M. (2006). Social skills and behavior problems of Urban, African American Preschoolers. *Journal of American Orthopsychiatry*, 76, 554-565.

-Koerner, A.F & Fitzpatrick, M.A (2002). Toward a theory of family communication. *Communication Theory*, 12, 70-91.

- Lai, Ch. S (2011). Parental marital quality and family environment as predictors of delinquency amongst selected secondary school students in Malaysia. *British Journal of Arts and Social Science*, 2(2),102-121.
- Moos, R.H & Moos, B.A (1976). A typology of family social environments. *Family Process*, 15, 357-371.
- Olson, D.H (1999). Circumplex model of marital and family systems (Empirical approaches to family assessment). *Journal of family therapy*, 22(2), 144-167.
- Rabinson, C. Mandeleco, B.Olson,SF & Hart,CH (2001). The parenting style and dimensions, Questionnaire(PSQD). 3,319-321.
- Samani, S (2011). Family process and content model, a contextual model for family studies. *Procedia Social Behavioral Sciences*, 30, 2258-2292.
- Schulz,D (2004). *Family life and education*.New York: Milan.
- Seligman, M & Rosenhan, D.L (1998). *Abnormal Psychology*.WW Norton.
- Senik, C. (2015). Income distribution and well-being: What can we learn from subjective data? *Journal of Economic Surveys*, 19(1),43-63.
- Shek, D.T.L (2001). Parent-adolescent conflict and adolescent antisocial and prosocial behavior: a longitudinal study in a Chinese context.: A longitudinal study in a Chinese context. *Journal of Adolescence*, 36(143):545-555.Retrieved from [http://www. Find articles.com](http://www.Findarticles.com).
- Steinberg, L. (1995). Over time changes in adjustment and competence among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent and neglectful families. *Child development*, 65,754-770.
- Terry, D.J. (2004). Investigating the Relationship between Parenting Styles and Delinquent Behavior. *McNair Scholars Journal*, 8(1), 86-96.
- Waylen, A. & Stewart-Brown, S. (2008). *Parenting in ordinary families, Diversity, complexity and change*. NewYork: Joseph Rowntree Foundation. Retrieved from www.jrf.org.uk.
- Xiuqin, H.M., Zhang Huimin, M.B., Li Mengchen, M., Wang Jinan, M., Zhang Ying, M.B., & Tao Ran, M (2010). Mental Health, Personality, and Parental Rearing Styles of Adolescents with Internet Addiction Disorder. *Cyber-psycho Behavioral and Social Networking*, 13(40), 401-406.

